

AMERSFOORT EN OMSTREKEN

Uitgave van de Nederlandse Genealogische Vereniging Afdeling Amersfoort en Omstreken
Jaargang 3 april 1994 Nummer 2

NEDERLANDSE EMIGRANTEN NAAR AMERIKA

resumé van de voordracht op 25 januari 1994
gehouden door mevrouw H.M.J. Scholten

Frederik Huisjen uit de stad Ommen en zijn vrouw Jennigjen Brinkman waren beiden al 60 jaar oud toen ze in 1876 met het schip de W.A. Scholten naar New York vertrokken met twee van hun vier kinderen. Een zoon was al in Amerika, een dochter bleef achter. Zij heeft haar ouders nooit teruggezien. Met deze dramatische opening bracht mevrouw Scholten haar toehoorders al direkt op het puntje van hun stoel. Waarom gingen deze mensen nog op deze leeftijd emigreren en hoe is het hun in Amerika vergaan? De grote trek uit de Achterhoek naar Amerika was al dertig jaar eerder begonnen met o.a. het vertrek van 202 Afscheidenen uit Hellendoorn onder leiding van hun predikant ds. Boiks. In 1845 was reeds 1 op de 5 inwoners van Winterswijk naar de Nieuwe Wereld vertrokken. Er wordt wel beweerd dat er nu evenveel Achterhoekers in Amerika wonen als in de Achterhoek. Over het waarom en hoe van deze uitstroom werd door mevrouw Scholten op boeiende wijze verteld. Voor de pauze werd vooral gekeken naar de Nederlandse situatie en na de pauze zetten ook wij voet aan land in Michigan en Wisconsin en leerden alle moeilijkheden en teleurgestelde verwachtingen van de emigranten kennen. Mevrouw Scholten vertelde dat in Amerika geen Burgerlijke Stand bestaat, maar dat de Stadsbibliotheken zeer veel materiaal hebben verzameld over hun inwoners. In de korte tijd van 10 minuten verkreeg mevrouw Scholten in de Library van Grand Rapids alle informatie die ze wilde over haar geëmigreerde verwanten. Het was een zeer boeiende avond, mede ondersteund door een aantal dia's, waarvan we allen zeer hebben genoten.

DUITSE IMMIGRANTEN IN NIEUWER-AMSTEL

Toen ik de januari-editie van ons afdelingsblad bekeek, viel het mij op dat de bibliotheek het boek "Nieuwkomers, immigranten en hun nakomelingen in Nederland (1550-1985)" in haar bezit heeft gekregen. Leuk dacht ik, interessant boek! Ikzelf reken mij ook tot een afstammeling van nieuwkomers. Zowel de grootvader van mijn vader als de grootvader van mijn moeder arriveerden rond 1840 vanuit Duitsland in Nederland om daar een nieuw bestaan op te bouwen. Dat is nog niet zo heel lang geleden, vind ik. De benieuwdheid naar het waarom van hun komst was een inspiratiebron voor mijn familieonderzoek. In het hier volgende wil ik in het kort vertellen wat dit onderzoek tot dusver heeft opgeleverd. Mijn Duitse voorouders zijn afkomstig uit het Zuidoldenburgse plaatsje Essen. De arbeidsbevolking in die omgeving was al enkele eeuwen lang betrokken bij de zg. 'Hollandtrek'. Al sinds de 17e eeuw trokken ieder jaar veel Duitsers, vanuit de grensgebieden naar het Westen, naar Nederland. Ze kwamen in het voorjaar, en vertrokken na afloop van de oogsttijd met klinkende Hollandse munt in hun zakken. Dat is zo generaties lang doorgegaan. Mijn voorouders vestigden zich als tuinders langs de Boerenwetering in de gemeente Nieuwer-Amstel. Die tuinderijen aan de Boerenwetering lagen vlak achter het huidige Rijksmuseum, in het zelfde gebied waar zich nu de Amsterdamse wijk de Pijp bevindt. Bij de stadsuitbreiding eind negentiende, begin twintigste eeuw moesten de tuinders vertrekken. Zij vestigden zich toen in het reeds bestaande tuindersgebied te Sloten. Maar na een halve eeuw moesten ze ook daar weer vertrekken. De gemeente Sloten is in 1921 door Amsterdam geannexeerd. Sinds de 50er jaren zijn in dit gebied de Gewestelijke Tuinsteden Osdorp, Slotervaart en Sloterveer gebouwd. Mijn onderzoek naar mijn voorouders en naar de omgeving waar zij woonden heeft mij tot nu toe al heel veel interessante kennis opgeleverd. Dat betreft b.v. het gebied waar zij vandaan kwamen en de sociale en economische omstandigheden in Duitsland, maar natuurlijk ook de geschiedenis van het tuindersbedrijf, de Boerenwetering en Sloten bij Amsterdam. Bij familieonderzoek werk je vaak met kleine details. Wanneer en waar is iemand geboren en gedoopt. Wat is het beroep van zijn vader. Had hij grondbezit. Als je veel gegevens verzameld hebt, kom je soms op geheel nieuwe en interessante gezichtspunten. Een voorbeeld: op grond van de door mij verzamelde gegevens kon ik vaststellen dat van alle tuinders (warmoezeniers) die in 1896 aan de Boerenwetering achter het Rijksmuseum woonden, 50 % van al hun voorouders afkomstig zijn uit een beperkte regio in Zuid-Oldenburg (het zg. Oldenburger Münsterland). Het betreft daarbij o.a. de dorpjes Essen, Dinklage, Bakum, Vechta. Het is dus ook niet zo verwonderlijk dat halverwege de vorige eeuw de Boerenwetering in de Amsterdamse volksmond ook wel met 'Moffenwetering' betiteld werd. Hierna volgt een opgave van een aantal Duitse tuindersnamen die ik aangetroffen heb aan de Boerenwetering en die alle afkomstig zijn uit de genoemde regio in Zuid-Oldenburg: Sickmann en Ruhe (dat zijn de familienamen van mijn vader en moeder), Arkenstede, Arlinghaus, Blömer, Bohte, Brockhoff, Bührman, Eveslage, Gier, Hilgeforth, Kamphaus,

Kardinaal, Kessen, Koehorst, Middendorp, Overwater, Poolman, Schumacher, Stricker, Sutkamp, Taphoorn, Tieman, Vodde, Wichmann en Seegers.

Een andere leuke ontdekking was dat er min of meer intensieve contacten moeten zijn geweest tussen de tuinders die in vroeger eeuwen rond Utrecht tuinierden (de zg. Utrechtse Hoveniers) en de Amsterdamse warmoezeniers. Een uitgave van de heer F.J. Scheepens uit Utrecht over de Utrechtse Hoveniers, die ik aantrof in de bibliotheek van de NGV heeft bij het onderzoek daarnaar goede diensten bewezen. Het gevolg was dat ik (buiten verwachting) ook in het Gemeentearchief van Utrecht weer veel nieuws heb kunnen vinden. Utrechtse Hoveniersfamilies waarvan ik zeker weet dat afstammelingen zich aan de Boerenwetering te Nieuwer-Amstel vestigden zijn b.v. Van Benthem, Goverts (van der Swan), Van Oostveen, Van Peisweert, Van Soestbergen, Van Steenderen, Verheul.

Het spreekt vanzelf dat veel van deze tuindersnamen, zowel de Duitse als de Utrechtse, voorkomen in mijn kwartierstaat en andere overzichten die ik van de diverse families heb gemaakt. Wat precies de reden ervan is dat deze Utrechtenaren naar Nieuwer-Amstel kwamen is mij nog niet bekend. Maar verder onderzoek daarnaar is zeker de moeite waard, omdat dat ook weer een nieuw licht zou kunnen werpen op de geschiedenis van de tuinderij.

Contacten met anderen

Mijn toenemende interesse voor de Boerenwetering leidde er toe dat ik lid ben geworden van de Historische Vereniging Amstelveen. In die vereniging is een werkgroep actief die zich bezig houdt met de geschiedenis van de Boerenwetering. Besloten is om over circa anderhalf jaar een boekje uit te geven over de geschiedenis van de Boerenwetering, en het spreekt vanzelf dat daarin ook ruime aandacht zal worden besteed aan het Duitse aandeel in die geschiedenis.

Veel plezier zal ik nog gaan beleven aan het mededelingenblad van de afdeling Zaanstreek-Waterland dat ik een keertje meegenomen heb uit onze afdelingsbibliotheek. Ik ontdekte dat men zich in de afdeling Zaanstreek-Waterland eveneens intensief bezighoudt met het onderzoek naar Duitse voorouders afkomstig uit het z.g. Artland die zich met name gevestigd hebben in Zaandam en omgeving, en uit de plaats Dinklage die zich indertijd in grote getale gevestigd hebben in de omgeving van Edam. De afdeling Zaanstreek-Waterland heeft een groot aantal boeken over die regio en men is er ook actief met de uitgave van DTB-gegevens van o.a. de plaatsen Badbergen, Gehrde, Menslage en (in de toekomst) van het plaatsje Dinklage.

Het Artland ligt net iets ten zuiden van Oldenburg, afstand van hooguit 15 km. Het verschil tussen het Artland en Zuid-Oldenburg is, dat de bevolking in het eerste gebied Evangelisch-Luthers is, en in het laatste gebied Rooms-Katholiek. Ik heb reeds contact opgenomen met de afdeling Zaanstreek-Waterland. Het blijkt dat ik als lid van de NGV mag putten uit de gegevens die daar verzameld zijn. Zo spoedig mogelijk ga ik een paar dagen op familiebezoek in het Noord-Hollandse, en ik zal dan zeker tegelijk de contacten met de afdeling Zaanstreek-Waterland gaan verstevigen.

Samenvattend: in het voorgaande heb ik verteld over enkele bijzondere kenmerken van mijn familiegeschiedenis. Bijna al mijn voorouders tot zeker vier, vijf generaties terug waren tuinders, z.g. warmoezeniers in de omgeving van Amsterdam (de Boerenwetering te Nieuwer-Amstel en de gemeente Sloten). Veel voorouders waren Duitsers, die afkomstig zijn uit een vrij kleine regio in Zuid-Oldenburg (hemelsbreed plm. 40 km. ten noorden van de stad Osnabrück). Over de geschiedenis en over de families in Sloten, Nieuwer-Amstel en de genoemde regio in Duitsland heb ik veel informatie verzameld. Ik vind het leuk om over dit onderwerp van gedachten te wisselen, omdat uitwisseling van informatie kan leiden tot nieuwe kennis en inzichten.

Mevrouw J.W.M. Sickmann

ONS VERENIGINGSCENTRUM IN NAARDEN

De Knipseldienst

Van alle afdelingen van ons Centrum is de knipseldienst misschien wel het meest bekend. Velen van ons zijn hun hobby daar begonnen. Maar slechts weinigen van ons zullen zich realiseren wat er voor werk verzet wordt om de verzameling knipsels zo groot mogelijk te maken. Niet minder dan ongeveer 200 vrijwilligers zijn in het land bezig met het verzamelen van knipsels uit ongeveer 500 kranten en bladen. Deze worden dan, meestal gesorteerd op de eerste letter, aangeboden aan het Centrum. Daar beschikt men over ca 125 medewerkers die eenmaal per maand of vaker de knipsels verder op alfabet sorteren en in enveloppen opbergen. Een zeer belangrijk aandeel in het werk wordt geleverd door de afdeling Nijmegen waar 20 vrijwilligers op zich hebben genomen om de letter B geheel te verzorgen. Namen die met deze letter beginnen maken maar liefst 15% uit van het totale bestand. Behalve dat men zich in Naarden bezig houdt met sorteren zijn ook vele medewerkers bezig met het saneren van het bestand. Dit bestaat vooral uit het

opzoeken van dubbele knipsels. Eén van deze knipsels wordt dan opgelegd bij een tweede naam die in het knipsel voorkomt. Staat er in een overlijdensadvertentie bijv dat overleden is mijnheer De Vries sinds 1980 weduwnaar van mevrouw Bakker dan wordt één advertentie opgelegd bij de naam De Vries en een ander bij de naam Bakker. Komt er in een knipsel maar één naam voor dan wordt de dubbele verwijderd. Dat doet men ook met knipsels waarvan er meer dan twee zijn. Dikwijls hebben de afdelingen interesse in deze verwijderde knipsels.

Het aantal bladen waaruit knipsels verzameld worden groeit nog steeds. Sinds kort worden ook knipsels uit Belgische, Antilliaanse en Zuid-Afrikaanse bladen verzameld. Al wat langer bewerkt men ook enige emigratiebladen van de Verenigde Staten en Canada. Het aantal knipsels dat thans aanwezig is wordt geschat op ruwweg 15 miljoen.

Een apart probleem vormen de z.g. multinamen. Dat zijn de namen die erg veel voorkomen. Het is duidelijk dat als u de enveloppen opvraagt van een naam als De Vries of Bakker, het heel wat tijd zal kosten om alle knipsels te bekijken. Tot het saneren wordt nu ook gerekend het op voornaam uitsplitsen van deze veel voorkomende namen zodat u niet meer vraagt naar knipsels op de naam De Vries maar naar de knipsels van Helena de Vries bijvoorbeeld.

Zoals velen van u zullen weten beschikt ook het CBG over een vergelijkbare dienst. Natuurlijk is het altijd mogelijk dat u daar een advertentie vindt die u in Naarden niet gevonden heeft en omgekeerd. Maar het is nuttig om op een paar belangrijke verschillen te wijzen tussen de dienst op het CBG en die in Naarden. De dienst op het CBG heet "familieadvertenties" en in Naarden "knipseldienst".

Op het CBG verzamelt men namelijk alleen advertenties van geboorte, verloven, trouwen en overlijden.

Onze knipseldienst verzamelt daarnaast advertenties en andere berichten betreffende huwelijks- en andere jubilea, echtscheidingen, memoires, foto's van vóór 1970, pensioneringen, onder curatele-stellingen, faillissementen enz.

De familieberichten op het CBG worden bij veel voorkomende namen of bij het overzetten op fiches in chronologische volgorde gerangschikt. In Naarden rangschikt men, zoals hierboven reeds vermeld, de veel voorkomende namen alfabetisch op voornaam. Uiteraard hebben beide systemen hun voor- en nadelen. Tenslotte is het zo dat een advertentie waarin een vrouw genoemd wordt met haar mansnaam en haar eigen naam (mevrouw De Vries-Bakker) op het CBG wordt opgelegd onder de naam de Vries en in Naarden onder de naam Bakker.

U kende onze knipseldienst natuurlijk al. Het leek ons toch nuttig om deze dienst met zijn zeer vele medewerkers onder leiding van de heer Kaldenbach eens nader te belichten.

Mocht u zich geroepen voelen: er zijn nog altijd vrijwilligers nodig.

J.J. van Dort

EEN "MILD" VONNIS

Tijdens een bezoek in 1973 aan het Algemeen Rijks Archief werd mij door de archief-medewerker per abuis een boek van het Crimineel Gerecht in plaats van het Civiele Gerecht van Oegstgeest overhandigd. In afwachting van het gevraagde boek bladerde ik wat in de verslagen van de strafzaken. Al spoedig trok een bijzonder proces-verbaal mijn aandacht. Het was een verslag van een rechtszitting, door de griffier woordelijk opgeschreven. Het telt verscheidene bladzijden maar komt neer op het vol gen de:

Het gebeurde omstreeks 1775. De bakker van de Lijtweg in Oegstgeest ontdekte op een dag dat er een brood uit zijn bakkerij was verdwenen. Nu was dit al eens eerder gebeurd, maar omdat deze keer het brood nog maar net uit de oven was, moest het ook kort geleden gestolen zijn. Toen hij de weg op ging zag hij een jong meisje wegvlugten. Hij ging er achteraan en bij de Hofdijk kreeg hij de jonge dievegge te pakken. Zij had echter uit angst het kostelijke brood in het water van een sloot gegooid. De bakker leverde het "boose wicht" over aan de schout, die haar opsloot. Tijdens het verhoor, haar enige tijd later door de schout en enkele schepenen afgenomen, zei het kind zes jaar oud te zijn, honger te hebben en zo tot haar daad gekomen te zijn. Haar moeder was een arme vrouw, die "in onwettelijke staat huisde" met een varensgezel, in diens huis aan de Marewijk onder Leiden. Zij zond haar kind veelal uit bedelen. Na de ondervraging, waarbij de moeder niet aanwezig was, werd over het vonnis beraad gehouden. De "aangeklaagde" werd veroordeeld tot zes weken opsluiting op water en brood, alsmede veertig slagen met de roede, de volgens recht geldende straf voor zo'n ernstig vergrijp. Van de geseling werd echter deze keer afgezien wegens de jeugd van de beklagde.

Q.B.I. van der Voort

EEN VONDST OP HET KERKHOF

Bij ons onderzoek naar de geschiedenis van de familie Fassotte in België waren we, zoals in de genealogie meer voorkomt, op een probleem gestuit.

Een zekere Baudoum Badon delle Roche de Magnée had zeven dochters, waarvan er twee gehuwd waren met een Fassotte, Jean en Lambert. Deze waren achterneven van elkaar. Voor het huwelijk van Jean Fassotte en Isabea Badon delle Roche de Magnée was dispensatie verleend wegens bloedverwantschap in de 4e graad. De familie Fassotte heette van origine delle Roche, aangezien zij afstammen van Jehan Fachot delle Roche, evenals Baudoum delle Roche de Magnée.

Op 9 februari 1633 werd voor notaris Baulduin Gilman de nalatenschap van Baudoum verdeeld onder zijn kinderen. Zes van hen waren getrouwd en werden dus vertegenwoordigd door hun echtgenoten, de zevende had als voogd haar zwager Lambert Fassotte. Nu waren we ook nieuwsgierig naar de naam van de moeder van de zeven dames. Maar in geen enkele akte was die te vinden. Aangezien de D.T.B.-boeken van Fléron beginnen in 1631, was ook daar geen aanduiding.

In de zomer van 1993 brachten we een bezoek aan enkele Belgische stamverwanten van mijn vrouw, in een klein plaatsje, even ten oosten van Luik. In dit dorpje staat een kerkje, waarvan archeologen hebben vastgesteld dat het delen bevat van een jachtkapel van Pepijn van Herstal, de grootvader van Karel de Grote en een rechtstreekse voorvader van de Fassottes. Herstal ligt op nog geen 20 km van dit kerkje.

Bij een rondgang om de kerk troffen we diverse graven aan van stamverwanten van mijn echtgenote. Op een zeker ogenblik werd ons oog getroffen door een wit marmeren kruis, ingemetseld in de muur om het kerkhof. Hierin was gebeiteld: *Icy repose Ysabea, relicte de feu Baudoum Badon qui trespassa le 23 iour d'aout lan 1636 prie dieu pour son ame « Hier rust Ysabea, weduwe van wijlen Baudoum Badon die overleed de 23e dag van augustus van het jaar 1636. Bid God voor haar ziel »*

Zo hadden we dan toch uiteindelijk haar naam met plaats en datum van overlijden.

Q.B.I. van der Voort